

EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN 2618-1282 (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

ФІЛОСОФІЯ

Олег Федорович ПОГОРЕЛОВ

Кандидат філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії,
Одеський національний університет
імені І.І.Мечникова,
вул. Дворянська 2, 65000, Одеса, Україна

E-mail: pogorelovof@gmail.com,

Мирослава Вікторівна КАРПЕНКО

Кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії,
Одеський національний університет
імені І.І.Мечникова,
вул. Дворянська 2, 65000, Одеса, Україна

E-mail: karpenko-mv@ukr.net,

Oleg POGORELOV

PhD in Philosophy, Associated Professor,
Professor of the Department of Philosophy,
Odesa Mechnikov National University,
2 Dvoryanska St., 65000,
Odesa, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0770-114X>

Myroslava KARPENKO

PhD in Philosophy, Associated Professor of the
Department of Philosophy,
Odesa Mechnikov National University,
2 Dvoryanska St., 65000,
Odesa, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8758-0153>

УДК 140.8:130.3

АНТРОПНИЙ ПРИНЦИП СТРУКТУРИ СВІТОГЛЯДУ

Received 15 November 2024; revised 05 December 2024; accepted 09 December 2024

DOI: 10.15421/342448

Анотація

Розкриваються три базові елементи світогляду – «Я», Природа, Абсолют, які утворюють сферу духовної культури людини.

Людина фізично є частиною природи, але завдяки світогляду вона внутрішньо виділена з неї. Людина внутрішньо виділена з природи через акт самоотождотчення свідомості в самій собі. Це не пізнавальний, а буттєвий акт, яким створюється «Я» як самість людини. Самоотождотнена свідомість постійно співвіднесена з Природою в цілому як духовним утворенням в якості якого вона існує як структурний елемент світогляду. Людина внутрішньо виділена з природи не своєю думкою і не уявою, а самосвідомістю, тобто духовним буттям, відмінним від матеріального буття природи. «Я» має свою основу не в біологічній конституції людини, тобто не в зовнішньому, а у внутрішньому. Цією основою є Абсолют, з яким «Я» спонтанно співвіднесене, і поза співвіднесеністю з яким воно не може існувати. Абсолют є реальністю, яка вичерпує собою все буття і, в якості такої, має граничну повноту буття, вона одвічна, і по відношенню до всього того, що крім неї існує, вона виступає як всезагальне породжуюче начало.

Актуальним вираженням спонтанної співвіднесеності «Я» з Абсолютом є духовна творчість, що виражається у продукуванні міфологічних, релігійно-символічних і умоглядних уявлень про Абсолют і у побудові на цій основі, відповідно, міфологічних, релігійних і філософських картин світу.

Ключові слова: «Я», Природа, Абсолют, буття, культура, міфологія, релігія, філософія.

ANTHROPIC PRINCIPLE OF WORLDVIEW STRUCTURE

Abstract

Three basic elements of worldview are revealed – «I», Nature, Absolute, which form the sphere of human spiritual culture.

Man is physically a part of nature, but through consciousness he is internally separated from it. Man is internally separated from nature through the act of self-identification of consciousness in himself. This is not a cognitive but a being act, by which the «I» as the selfhood of man is unconditionally assumed. Self-identified consciousness is constantly correlated with Nature as a whole as a spiritual entity, in which capacity it exists as a structural element of the worldview. Man is internally separated from the Nature, not by his thought or imagination, but by his self-consciousness, i. e. by the spiritual being, distinct from the material being of the Nature. The «I» has its basis not in man's biological constitution, i. e., not in the external but in the internal. This basis is the Absolute, with which the «I» is spontaneously related, and outside of which it cannot exist.

The Absolute is the reality which exhausts all being and, as such, possesses the ultimate fullness of being, it is eternally primordial, and in relation to all that exists apart from it, it acts as the universal generating beginning. The Absolute is characterized as absolutely unconditional, is the spiritual source of all that exists – the world as a whole. The other two basic elements - Nature and man are two types of spiritual-material integrity – the spiritual component of both is a reflection of the Absolute that created them.

The actual expression of the spontaneous correlation of the «I» with the Absolute is spiritual creativity, which is expressed in the production of mythological, religious-symbolic and speculative ideas about the Absolute and in the construction on this basis, respectively, mythological, religious and philosophical pictures of the world.

Key words: «I», Nature, Absolute, being, culture, mythology, religion, philosophy.

Постановка проблеми.

Світоглядна творчість від самого початку властива людському роду, тому що вона примикає до антропогенезу, а точніше, до завершального етапу формування свідомості. Якщо найближчі біологічні предки неантропу мали лише зародкову свідомість, про існування якої ми робимо висновки на основі характерних для них сапієнтних форм, то про наявність свідомості у неантропу свідчить не тільки його анатомія, але також його обумовлена свідомістю діяльність, структуру якої утворюють чотири внутрішньо пов'язані між собою і передбачаючи одна одну первинні об'єктивації свідомості – членороздільна мова (архаїчна мова), штучне знаряддя (архаїчне знаряддя – кам'яне знаряддя), соціальна організація (архаїчна соціальна організація – родова форма організації суспільства) і світогляд (архаїчний космогонічний міф). Це прямо вказує, по-перше, на те, що свідомість неантропу є креативною, по-друге, що його діяльність від самого початку цілісно структурована, тому що первинних об'єктивацій не може бути ні більше і ні менше, підтвердженням чому є те, що всі види діяльності людини, які виникли у наступні часи укладаються в рамки вказаних первинних об'єктивацій свідомості, і, по-третє, на те, що свідомість стала домінуючим фактором життєдіяльності неантропу. За П. Тейяром де Шарденом, нікчемний морфологічний стрибок в еволюційному розвитку людини став причиною її парадоксу. Поява рефлексії – здатності свідомості зосередитися на самій собі викликала неймовірне «потрясіння сфер життя» [Chardin 2003].

Аналіз літератури.

Незважаючи на велику кількість дослі-

джень, присвячених проблемі світогляду, досі без відповіді залишається питання про його структуру. Більшість авторів обмежують світоглядну проблематику питаннями, що відносяться в основному до галузі метафізики, зводячи її до розгляду одного історичного виду – філософії. В даній статті пропонується підхід до світогляду як загальнолюдського духовного феномену. Це сфера духовного життя – духовна культура (світоглядна творчість і мистецтво). Це споконвічна смислова сфера людського існування.

Одним з багатьох загальних питань світоглядної проблематики є поняття смислу. В.Франкл у своїй роботі «Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі» [Франкл 2020] виходить з того, що сутність людини утворює єдність самоінтендування і самотрансцендування (одночасна спрямованість на внутрішнє та на зовнішнє). Це єдність «Я єсмь» і «Я повинен». Смысл визначається станом напруженого відношення між «Я єсмь» і «Я повинен». В. Франкл пише, що для нормальної людини первинно існує діяльність, спрямована на здійснення смислу і реалізацію цінностей, тобто самореалізацію.

Дуже своєрідно обґрунтовує визначну роль смислу Б.Хюбнер у книзі «Sinn in SINN-Ioser Zeit: Metaphysische Verrechnungen – eine Abrechnung» [Hubner 2002]. Безглуздим він вважає сучасне суспільство. Воно стало таким в результаті змін, що відбулися в епоху Просвітництва. Вони призвели до зміни стимулів життя – матеріальної потреби і великих смислів. Внаслідок цього, людина стала автономною і змушена була сама визначати цілі своєї діяльності. Багато хто компенсує втрату великих смислів естетично, зживаючи себе і

виснажуючи природу. Б.Хюбнер перелічує багато парадоксів смислу, які можуть бути інтерпретованими як смислові пастки. Один з них він формулює наступним чином: чим більше сенс життя, тим наполегливіше він може вимагати розрахуватися за це життям. Така парадоксальність смислу, що маніфестує безглуздість загрожує існуванню суспільства. Б.Хюбнер вважає, що всупереч поширеній безглуздості, можливий розумно обґрунтований самими людьми сенс життя. Разом з цим він впевнений, що ні краса Достоевського, ні Бог Гайдеггера, ні хтось інший не врятують світ, тим більше, його не врятує людина, яка йому загрожує.

Метою статті є показати антропологічний зміст трьох базових елементів світогляду.

Виклад основного змісту.

Людина фізично є частиною природи. Але завдяки свідомості вона виділена внутрішньо з неї. Свідомість як ідеальне протистоїть матеріальному в цілому, а не тільки тій сфері матеріального світу, яка в даний момент перебуває в полі чуттєвого сприйняття людини. Інакше кажучи, людина глобально, а не локально внутрішньо виділена з природи. Вона протистоїть природі в цілому як граничній цілісності зовні існуючого. І хоча людина свідомістю виділена з природи, проте вона виділена з неї не свідомо і не з власної волі. Це означає, що вона виділена з неї реально, а не у своїй уяві.

Мимовільний характер виділення людини з природи можна пояснити, якщо взяти до уваги те, що існують два типи свідомості – предметна і самоототожнена. Перша пов'язана з діяльністю органів чуття і спрямована на зовнішнє, а друга не пов'язана з чуттєвою здібністю людини і спрямована на внутрішнє, позачуттєве – на себе. Людина внутрішньо виділена з природи через акт самоототожнення свідомості. Це не пізнавальний, а буттєвий акт, яким створюється «Я» як самість людини. Таким чином, людина внутрішньо виділена з природи не своєю думкою і не уявою, а само-свідомістю, тобто духовним буттям, відмінним від матеріального буття природи. Предметна свідомість є вторинною. Вона співвіднесена з окремими речами і людина сама визначає, на якій з них їй зупинити свою увагу.

Але Природу в цілому людина не вибирає так вільно, як вона обирає інші речі, вирішуючи з власної волі залишити її в полі своєї чуттєвості чи ні. Вона не може повернутися до природи спиною, чимось відгородитися від неї. Природа в цілому дана людині не зовнішнім, а внутрішнім чином, тому що вона не обмежена чимось зовнішнім і через це не має певних фізичних властивостей, як, наприклад, дерево, сонце чи атом. Отже, вона в принципі не може бути об'єктом предметної свідомості, яка прив'язана до матеріалу, що доставляється відчуттями.

Природа в цілому як зовнішнє є об'єктивацією внутрішнього, тобто є безумовним, самодостатнім буттям, але відмінним від самоототожненої свідомості як внутрішнього, яка також є безумовним і самодостатнім буттям. У той же час, Природа в цілому як об'єктивація внутрішнього, будучи позачуттєвим зовнішнім буттям є одноприродною з самоототожненою свідомістю, яка також є позачуттєвим, але внутрішнім буттям. Як позачуттєве вона не протиставлена самоототожненій свідомості, а, навпаки, є її структурним елементом. Цей елемент створює об'єм і глибину свідомості і гранично її розширює. Він створює внутрішній простір, який можна назвати креативним простором. Якщо в космічному просторі виникають і зникають матеріальні утворення, то у креативному просторі народжуються і помирають ідеальні утворення.

Самоототожнена свідомість постійно співвіднесена з Природою в цілому і не може існувати поза цією співвіднесеністю. Це дозволяє розглядати Природу в цілому як рід реальності, яка функціонує як структурний елемент свідомості. Постійна і не вольова співвіднесеність людини з Природою в цілому дозволяє їй відірватися від чуттєво даного, від своєї фізіології та психічних станів, пов'язаних із чуттєвим сприйняттям, і, таким чином, вийти з-під влади природної необхідності. Людина як істота, яка має креативний простір, визначається не біологією, не тим, що робить її пилінкою світобудови, а свідомістю. К.Ясперс пише, що в людській природі біологічна реальність невіддільна від духовної, отже, людина за своєю біологічною природою

є абсолютно відмінною «від всіх тваринних форм» [Jaspers 2017].

Незважаючи на те, що Природа в цілому є матеріальним утворенням, по відношенню до людини вона постає як надчуттєва матеріальна реальність. Людина суб'єктивує Природу в цілому, яка не доступна для її чуттєвості вже хоча б тому, що сама фізично входить до складу природи з усіма своїми органами відчуттів, які охоплюють собою лише нікчемно малу її частину. Суб'єктивація – це об'єктивація смислу без фізичної зміни речі, тобто будь-яка матеріальна річ у процесі суб'єктивації піддається смисловому, а не фізичному перетворенню. Тому недоступна для органів чуття людини Природа в цілому також може бути при її приведенні у відповідність до внутрішнього, а таким в даному випадку є «Я», піддана лише смисловому перетворенню. Для самоототожненої свідомості єдиною матеріальною річчю, що підлягає смисловому перетворенню, є природа в цілому. Завдяки суб'єктивації вона приводиться у відповідність до «Я» людини. Смислове перетворення Природи в цілому полягає у продукуванні її такою, яка має духовну складову, тобто, є такою ж двоприродною як і сама людина. А наділення Природи в цілому смислом без її фізичного перетворення, можливе тільки в суб'єктно-суб'єктній структурі самосвідомості. Відповідно, включення Природи в цілому в суб'єктно-суб'єктну структуру самосвідомості, означає наділення її змістом, який виражає її внутрішнє, духовне життя. Внаслідок цього, Природа в цілому зовні зберігається недоторканою, але такою, яка крім свого незмінного фізичного образу, має ще і внутрішній вигляд. Свідомість, звернена на себе, включає природу у свою суб'єктно-суб'єктну, діалогічну структуру, досягаючи її смислову, духовну сутність.

Людина в самій собі містить основу свого духовного буття. Її самість є креативна структура самосвідомості. Життя із самості є творчістю. Тиск обставин може лише мінімізувати життя із самості, але не знищити його, тому що самість людини невивгубна. Не існує такого фрагменту людського життя, який не був би життям із самості, як в її світлому,

так і в її самому трагічному вираженні. Поведінка людини, якою б різноманітною вона не була, завжди впливає з її самості, є доцільно смисловою, а не біологічно доцільною. Навіть біологічні потреби – голод, спрагу тощо, людина задовольняє, здійснюючи дії, які не є біологічно доцільними. Наприклад, у людини угамування голоду пов'язане з приготуванням їжі, використанням посуду, сервіруванням столу, прикрашанням приготованих страв, проголошенням молитви-подяки тощо. Усі ці дії, що виражають смакові переваги, дієтичні установки, естетичний і сакральний моменти, міркування комфорту та престижу тощо, не мають біологічного змісту, тобто вони біологічно безглузді. Але для людини вони мають смисл і є доцільними. Людина, задовольняючи свою біологічну потребу через біологічно недоцільні дії, перетворює тваринну потребу на людську, тобто на окультурену біологічну потребу. Як діамант, заломлюючи промінь, переводить його в колірну гаму, так і окультурена біологічна потреба перетворює фізіологічний імпульс на гаму смислосназначущих культурних дій.

У світлі цього представляється помилковим уявлення, згідно з яким людина виробляє те, чого немає у природі тільки тому, що не знаходить в ній всього, що їй потрібно для свого існування. Людина не може не створити, не тому, що про неї не подбала природа, а тому що виділена внутрішньо з неї свідомість, яка має універсальну креативну структуру. Про це свідчить те, що людина ніколи не була повністю і остаточно задоволена тим, чого вона сама досягла і чим володіє, наслідуючи від минулих поколінь. Вона внутрішньо спрямована до нових звершень. І не просто до чергової новинки, а до абсолютно досконалого. Вона прагне створити досконале знаряддя, яке було б втіленням її власної абсолютної могутності, утвердити відносини в суспільстві на засадах абсолютної справедливості, набутти досконалого знання, яке сяяло б незгасаючим світлом абсолютної істини тощо. А по суті, у всьому цьому вона спрямована до самої себе як абсолютно досконалої істоти, яка перебуває у креативному просторі.

«Я» не має своєї основи в біології люди-

ни. Основою «Я» може бути лише нематеріальне, внутрішнє. Такою ідеальною основою є Абсолют, з яким «Я» спонтанно співвіднесено, і поза цією співвіднесеністю не може існувати. Тому до структури саморефлектуючого «Я» входить не тільки тотожність «Я», а також і його спонтанна співвіднесеність з Абсолютом. «Я» співвідноситься з Абсолютом за типом самоототожнення. Самоототожнення є актом споглядання або умоглядного сприйняття Абсолюту як самототожної позаемпіричної реальності. Отже, «Я» є одноприродним світовий самототожній сутності – Абсолюту [Погорєлов 2001].

Однак «Я» не має абсолютної безумовності. Справа в тому, що воно належить тілесній істоті і, в силу цього, корелятивно з її тілом. Незважаючи на те, що «Я» не належить до матеріального світу, воно передбачає в його складі істоту, фізичне існування якої включається у смисловий контекст. Таким чином, «Я» людини, будучи внутрішньою реальністю, генетично не пов'язаною з біологією людини, тим не менш, не існує безвідносно до останньої. Цим позначається комплекс фундаментальних антропологічних проблем, що лежать у площині світоглядного, а не наукового пізнання. І хоча вони не є предметом нашого обговорення, ми змушені торкнутися того аспекту цієї проблематики, завдяки якому ми можемо більш глибоко проникнути у природу відносності, властивій безумовності «Я».

Треба відрізнити відносність буття матеріальної речі від відносності «Я» як безумовної реальності. У першому випадку відносність означає обумовленість матеріальної речі іншими матеріальними речами, включаючи, розуміється, і ті, які причетні до її генезису. У другому випадку відносність є двоаспектною. Один аспект виражає корелятивність «Я» з тілом, що не означає обумовленості «Я» тілом, тому що «Я», на відміну від тіла, не входить до складу природи і, отже, не може, як нематеріальне, визначатися матеріальним ні змістовно, ні генетично. Другий аспект відносності виражає обумовленість «Я» і означає, що, хоча воно за своєю природою є безумовним, однак не є первинно безумовним. Тому воно передбачає абсолютно безумовне, таку надчуттєву

реальність, яка існує безвідносно до всього, що є. Інакше кажучи, це така реальність, яка має абсолютне, отже, вічне існування. Вона є Абсолютом.

Абсолют, як видно зі сказаного, на відміну від «Я», а тим більше від речей матеріального світу, як і від самого матеріального світу в цілому, не потребує існування чогось іншого. Внаслідок цього, Абсолют є реальністю, яка вичерпує собою все буття і, як така, має граничну повноту буття, вона одвічна, і по відношенню до всього того, що крім неї існує, виступає як всезагальне породжуюче начало.

«Я» є єдиним породженням Абсолюту, яке, як і сам він, не має матеріальної природи. В силу цієї одноприродності з Абсолютом, «Я» безпосередньо співвіднесене з ним і в цьому акті співвіднесеності полягає вся енергетика буття «Я» як надчуттєвої реальності. Справа в тому, що «Я» у своїй основі є самоототожненою свідомістю, а механізм самоототожнення свідомості є універсальним. Це виражається, насамперед, у тому, що предметом самоототожнення свідомості є не тільки вона сама, а й Абсолют: свідомість, самоототожнюючись в самій собі, необхідно самоототожнюється в Абсолюті. Від самого початку обидва ці самоототожнення свідомості є нероздільними і постійними. Без першого неможливе людське «Я», а без другого – живий внутрішній зв'язок з Абсолютом, який є основою і джерелом духовного змісту «Я», внутрішнього світу людини. Без граничного самоототожнення свідомості в Абсолюті, «Я» виявилось б порожнім, і, отже, не могло б існувати. Таким чином, співвіднесеність «Я» з Абсолютом, живий внутрішній зв'язок з ним, є фундаментальною складовою людського існування.

Всім людям в чуттєвому спогляданні дана одна й та сама картина зовнішньої реальності: небо, небесні тіла, річки, гори, рослини, тварини тощо. І в той же час людям дана інтуїтивна впевненість в тому, що все чуттєво споглядаєме являє собою одне ціле, єдине буття. Таке цілісне і внутрішнє за своєю природою уявлення чуттєво даної множинності було б неможливим без спонтанної співвіднесеності людського «Я» з Абсолютом як всезагальним породжуючим началом. Це і є основою мимом-

вільного (незалежно від волі і бажання людини) внутрішнього сприйняття чуттєво даної множинності як єдиного цілого. Як коло не може бути без центру, так і внутрішнє цілісне сприйняття зовнішньої реальності неможливе без всезагального єдиного начала. Внутрішнє сприйняття зовнішнього даного як світової цілісності є духовною (світоглядною) інтуїцією. Це вічна інтуїція.

Актуальним вираженням спонтанної співвіднесеності «Я» з Абсолютом є духовна творчість, що виражається у продукуванні міфологічних, релігійно-символічних і умоглядних уявлень про Абсолют і у побудові на цій основі, відповідно, міфологічних, релігійних і філософських картин світу.

В космологічних міфах людина внутрішньо ототожнена з Абсолютом, тобто зі своїм першопредком. В міфологічному світогляді душа людини сприймається не як внутрішнє суще, а зовнішнім образом, тобто як двійник тіла. Це означає, що людина озовнішнює своє внутрішнє. Саме тому, вона і Абсолют, з яким спонтанно співвідноситься також сприймає як такий, що має фізичний корелят, в зовнішньому образі. Так структура стихійно-колективної, родової самосвідомості, яка є структурою такої творчої здібності як уява, продукує образ першопредка – антропоморфний, зооморфний тощо. Першопредок створює людину, флору, фауну, небо, світила, тобто визначає космічний устрій. «Міфологічний космос є для стародавньої людини вищою цінністю, сприймається нею як результат первісного творіння, яке знищило хаос і встановило порядок, що є умовою існування, збереження й добробуту людського колективу» [Погорелов 1992: 46].

Для релігійного світогляду життя людини безпосередньо пов'язане з існуванням її безсмертної душі: «...і вдихнув у її обличчя дихання життя, і стала людина душею живою» [Біблія 2022: Бт. 2: 7]. В релігії, на відміну від міфології, людина ідентифікує себе не зі своїм тілом, зовнішнім, а зі своїм «Я», тобто душею, внутрішнім. Це означає, що вона звільняється від зовнішнього сприйняття не тільки себе, але і Абсолюту, співвідноситься з ним як зі світовим внутрішньо сущим. Людина, яка є

носієм індивідуальної самосвідомості, сприймає своє «Я» без будь-якого чуттєвого образу. І оскільки «Я» не має зовнішнього образу, то і Абсолют також його не має (Бог релігії не є богом природи). Бог релігії – це надприродна, духовна істота, яка не має фізичної подоби, що повністю виключає політеїзм (Бог – єдиний). Людина як душа, подібна до свого Бога-Творця, «...сотворив Бог людину на свій образ; на Божий образ сотворив її...» [Біблія 2022: Бт 1: 27]. Саме тому, що «Я» людини одної природи з Творцем, воно співвідноситься з Ним як з живою персоніфікованою істотою. Сприйняття трансцендентного Бога як особистості стає можливим завдяки такій здібності людини як містичне споглядання, що породжує релігійно-символічну картину світу. Бог як духовна істота створює світ надприродним актом з нічого.

Філософом є той, хто, відгукуючись на духовну інтуїцію, що виражає споконвічну співвіднесеність людини з Абсолютом, раціонально прояснює її. Філософія починається з умоглядного уявлення про Абсолют як про реальність, в якій джерело і завершення всього, що існує. Ідея всезагального повернення до свого джерела, як живих істот, включаючи людину, так і космічних тіл, є специфічно філософським уявленням про Абсолют і може бути виражена тільки в логічній формі, а саме в понятті першоначала.

Матеріальна реальність дана в чуттєвості фрагментарно, а в інтелектуальному спогляданні вона постає у вигляді гранично цілісної реальності, тому що вона містить в собі те, з чого все походить – першоначало. Воно, будучи вічним, не може бути даним у чуттєвості, а доступне лише для інтелектуального споглядання. З цього видно, що свідомість з раціональною ментальною структурою співвіднесена з Абсолютом як основою всього сущого, без чого неможливе цілісне споглядання реальності. Філософське уявлення про Абсолют визначається наявністю саморефлексії як чистої тотожності. Це виражається в тому, що, по-перше, Абсолют споглядається як безособове першосуще, тому що саморефлексія не замкнута на «Я», що виключає персоніфікацію Абсолюту, як це має місце в релігії, і,

по-друге, це означає сприйняття його як самототожної сутності, бо чисте самоспоглядання виражає чисту тотожність. Безособове самототожне позначається поняттям першоначала. Як говорить М. Гайдеггер, філософію завжди займають початкові і кінцеві основи суцього. Першоначало як абсолютно безумовна реальність є вічним. Наші відчуття не мають справу з вічним, їм доступно тільки мінливе і минуле. Об'єкт пізнання, який в принципі недоступний для чуттєвості, є уможливленим. Першоначало є уможливленим об'єктом і вся картина світу, створена на його основі, також є уможливленою і виражається в логічній формі, в понятті.

Висновки.

Метою дослідження структури світогляду є визначення її базових елементів і встановлення відносин між ними. Такими є три надчуттєві реальності – Абсолют, Природа і людина в їх граничній цілісності.

Абсолют це існуюче, яке є вічним і першосущим, характеризується як абсолютно безумовне, є духовним джерелом всього суцього – світу в цілому. Два інших базових елемен-

ти – Природа і людина є двома видами духовно-матеріальної цілісності – духовна складова того й іншого є відблиском Абсолюту, який їх створив. Примітно те, що людині відкривається Абсолют і Природа з її надчуттєвою складовою через рефлексію самоототожненої свідомості, «Я», тобто через духовну складову людини. Вона не має іншого способу вийти на Абсолют і породжене ним буття – Природу і саму себе, що позначається поняттям світу в цілому. В цьому знаходить свій вираз антропний принцип структури світогляду як такого. Цей принцип є принципом розуміння, а не пізнання. Так В.Дільтей, розрізняючи гуманітарне і наукове знання писав, що природу ми «вивчаємо», пояснюємо, а життя «розуміємо» [Dilthey 1911]. Абсолют, як і Природа з її надчуттєвою цілісністю, на відміну від чуттєво суцього, має не зовнішню, а внутрішню даний зміст, що розуміється, а не пізнається. Людина від самого початку і в усі часи, завдяки споконвічній співвіднесеності з Абсолютом, знаходиться в цілісній смисловій картині Природи, яка називається світом.

Бібліографічні посилання / References

- Dilthey, V. (1911). *Die Typen der Weltanschauung und ihre Ausbildung in den metaphysischen Systeme. Weltanschauung*. Raichl. (in German)
- Hubner, B. (2002). *Sinn in SINN-Ioser Zeit: Metaphysische Verrechnungen – eine Abrechnung*. Wien: Passagen Verlag. (in German)
- Chardin, P.T. (2003). *The Human Phenomenon*. Liverpool University Press.
- Jaspers, K. (2017). *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte*. Basel: Schwabe Verlag. (in German)
- Біблія, (2022). Переклад Івана Огієнка. К.: Українське Біблійне Товариство. / Bibliia. (2022). Perekлад I.Ohienka. K.: Ukrainske Bibliiine Tovarystvo. (in Ukrainian)
- Погорелов, О. (1992). Світогляд як універсальна форма реалізації самосвідомості (До питання про специфіку світоглядної творчості). *Філософська і соціологічна думка*, 6, 41-60. / Pohorielov, O. (1992). Svithliad yak universalna forma realizatsii samosvidomosti (Do pytannia pro spetsyfyku svithliadnoi tvorchosti) [Worldview as a Universal Form of Self-Awareness (On the issue of the Specifics of Worldview Creativity)]. *Filosofska i sotsiologichna dumka*, 41-60. (in Ukrainian)
- Погорелов, О. (2001). Природа філософського плюралізму. *Філософська думка*, 5, 5-18. / Pohorielov, O. (2001). Pryroda filosofskoho pliuralizmu [The Nature of Philosophical Pluralism]. *Filosofska dumka*, 5, 5-18. (in Ukrainian)
- Франкл, В. (2020). Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 160 с. / Frankl, V. (2020) Liudyna v poshukakh spravzhnoho sensu. Psyholoh u kontstabori [Man's Search for Meaning the Classic Tribute to Hope from The Holocaust]. K.: Klub Simeinoho Dozvillia. (in Ukrainian)